

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника**

Навчально-науковий юридичний інститут

Зозуляк О.І.

САНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

**Методичні вказівки для підготовки до семінарських
занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої
освіти галузі знань 08 «Право», спеціальності 081
«Право», ОПШ «Право» денної форми навчання**

Схвалено на засіданні кафедри цивільного права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Затверджено Науково-методичною радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.)

Рекомендовано до друку Вченою радою навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.)

Зеліско А. В. . – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Банасевич І. І. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Зозуляк О. І. Санкції в цивільному праві: Методичні вказівки для підготовки до семінарських занять здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», ОПП «Право» денної форми навчання. Івано-Франківськ: «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2023. 25 с.

Посібник розроблений на основі навчального плану другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право», спеціальності 081 «Право», ОПП «Право» і призначений для підготовки до семінарських занять із навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві». В посібнику викладені завдання до семінарських занять із навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві», які включають короткі методичні рекомендації, що полегшать підготовку до занять, переліки питань, які виносяться на обговорення на занятті, практичних завдань, питань для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік рекомендованої літератури, до якого включена монографічна література та інші наукові джерела по темі, а також нормативно-правові акти.

Посібник призначений для здобувачів освіти та викладачів.

© Зозуляк О.І., 2023

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	8
Семінарське заняття № 1-2. Загальна характеристика інституту цивільно-правових санкцій у системі цивільного права України.....	8
Семінарське заняття № 3-4. Підстави цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення.....	11
Семінарське заняття № 5. Види цивільно-правової відповідальності.....	14
Семінарське заняття № 6-7. Загальна характеристика форм цивільно-правової відповідальності.....	16
Семінарське заняття № 8. Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві.....	18
Семінарське заняття № 9. Інститут цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.....	20
ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ.....	24

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Санкції в цивільному праві» є нормативною дисципліною із циклу дисциплін професійної підготовки навчального плану магістра спеціальності «Право».

Метою навчальної дисципліни «Санкції в цивільному праві» виступає опанування студентами правових норм, якими врегульовуються відносини у сфері застосування мір цивільно-правової відповідальності.

Завданням дисципліни є:

- ✓ навчання основам цивільно-правової відповідальності,
- ✓ відмежування цивільно-правової відповідальності від інших цивільно-правових санкцій,
- ✓ формування у студентів правового світогляду та відповідного мислення категоріями, що відображають специфіку форм цивільно-правової,
- ✓ закріплення необхідних юридичних знань для вирішення конкретних питань, що виникають у судовій та договірній практиці при застосуванні мір цивільно-правової відповідальності за порушення договірних зобов'язань та при вчиненні деліктів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність цивільно-правових санкцій;
- сутність інституту цивільно-правової відповідальності у системі цивільного права України;
- систему чинних законодавчих актів, якими регулюються суспільні відносини у сфері застосування цивільно-правової відповідальності;
- функції та принципи цивільно-правової відповідальності;
- форми цивільно-правової відповідальності;
- елементи складу цивільного правопорушення;
- особливості цивільно-правової відповідальності без вини.
- підстави застосування та види мір оперативного впливу на правопорушника.

вміти:

- застосовувати теоретичні знання у сфері цивільно-правових санкцій у практичній діяльності;
- оперувати базовою термінологією окресленої сфери;
- орієнтуватися у системі законодавства у сфері застосування цивільно-правової відповідальності;
- узагальнювати практику застосування різних форм цивільно-правової відповідальності;
- давати юридичну оцінку охоронним цивільним правовідносинам.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ЄКТС.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «САНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ»

Тема № 1. Загальна характеристика інституту цивільно-правових санкцій у системі цивільного права України

Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правові санкції. Теорії цивільно-правових санкцій.

Інститут цивільно-правової відповідальності у системі цивільного права України та його особливості.

Поняття цивільно-правової відповідальності у юридичній літературі та законодавстві. Сутність цивільно-правової відповідальності у системі охоронних правовідносин. Цивільно-правова відповідальність як цивільно-правова санкція. Відмежування цивільно-правової відповідальності від суміжних категорій. Цивільно-правова відповідальність та міри оперативного впливу.

Принципи цивільно-правової відповідальності у договірних та позадоговірних відносинах. Функції цивільно-правової відповідальності.

Механізм реалізації цивільно-правової відповідальності та його структура. Специфіка механізму реалізації цивільно-правової відповідальності за видом цивільного правовідношення.

Тема № 2. Підстави цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення.

Загальна характеристика підстав цивільно-правової відповідальності. Юридичні та фактичні підстави цивільно-правової відповідальності.

Протиправне діяння як елемент складу цивільного правопорушення. Шкідливі наслідки як елемент цивільного правопорушення. Поняття моральної шкоди. Причинний зв'язок між протиправним діянням та його наслідками як елемент складу цивільного правопорушення.

Вчення про вину як елемент складу цивільного правопорушення. Теорії вини та їх втілення у цивільному законодавстві. Особливості відповідальності без вини. Підстави звільнення від відповідальності та їх характеристика. Страхування цивільно-правової відповідальності.

Тема № 3. Види цивільно-правової відповідальності

Загальна характеристика вчення про види цивільно-правової відповідальності.

Переддоговірна відповідальність у цивільному праві: поняття, підстави, особливості, перспективи нормативного закріплення.

Договірна та позадоговірна відповідальність та їх загальна характеристика.

Часткова відповідальність та особливості її застосування. Солідарна відповідальність та її особливості. Субсидіарна відповідальність та її ознаки.

Цивільно-правова відповідальність окремих учасників цивільно-правових відносин.

Загальна характеристика цивільно-правової відповідальності юридичних осіб. Вина юридичних осіб. Відповідальність учасників підприємницьких товариств за зобов'язаннями товариства. Специфіка цивільно-правової відповідальності фізичних осіб.

Тема № 4. Загальна характеристика форм цивільно-правової відповідальності.

Загальна характеристика мір (форм) цивільно-правової відповідальності.

Відшкодування збитків як форма цивільно-правової відповідальності. Підходи до розуміння складу збитків у цивільному та господарському законодавстві. Поняття реальних збитків та упущеної вигоди.

Особливості відповідальності за невиконання грошових зобов'язань.

Особливості завдатку як форми цивільно-правової відповідальності

Матеріальна компенсація моральної шкоди як форма цивільно-правової відповідальності.

Форми цивільно-правової відповідальності у позадоговірних зобов'язаннях. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності: поняття, порядок стягнення.

Загальна характеристика вчення про види неустойки. Особливості застосування залікової неустойки. Особливості застосування альтернативної неустойки. Застосування штрафної неустойки. Особливості застосування виключної неустойки.

Підходи до розуміння неустойки у цивільному та господарському законодавстві України.

Тема № 5. Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві.

Сутність мір оперативного впливу у цивільному праві України. Види мір оперативного впливу у цивільному праві. Підстави застосування Види мір оперативного впливу.

Міри оперативного впливу та особливості їх застосування за видом зобов'язального правовідношення. Співвідношення мір оперативного впливу та організаційно-господарських санкцій за цивільним та господарським законодавством України.

Тема № 6. Інститут цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Загальна характеристика інституту цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Поняття цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права. Підстави цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права.

Різновиди форм цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарське заняття № 1-2 (4 год.)

Загальна характеристика інституту цивільно-правових санкцій у системі цивільного права України

📖 Методичні рекомендації: при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності цивільно-правової санкції як категорії цивільного права, відмежування останньої від суміжних категорій. Особливо слід проаналізувати проблемні аспекти механізму реалізації санкцій в цивільному праві.

📌 Питання для обговорення:

1. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правові санкції. Теорії цивільно-правових санкцій.
2. Поняття цивільно-правової відповідальності у юридичній літературі та законодавстві.
3. Цивільно-правова відповідальність як цивільно-правова санкція.
4. Принципи цивільно-правової відповідальності у:
А) договірних зобов'язаннях
Б) позадоговірних зобов'язаннях
5. Система санкцій в цивільному праві та їх загальна характеристика.
6. Функції цивільно-правової відповідальності.
7. Правовий механізм реалізації санкцій в цивільному праві.

📌 Ключові питання і терміни: *цивільно-правова санкція, цивільно-правова відповідальність, принципи цивільно-правової відповідальності, система санкцій, функції цивільно-правової відповідальності.*

📌 Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «цивільно-правова відповідальність».
2. Охарактеризуйте сутність цивільно-правової відповідальності як санкції.
3. За яким критеріями слід відмежовувати заходи цивільно-правової відповідальності від мір оперативного впливу.
4. У чому проявляється сутність принципу «повного відшкодування збитків».
5. Охарактеризуйте сутність принципу винної відповідальності.
6. Розкрийте структуру механізму реалізації цивільно-правової відповідальності.
7. У чому проявляється сутність компенсаційної функції цивільно-правової відповідальності ?

📌 Тематика рефератів:

1. Сутність цивільної відповідальності як санкції.

2. Відповідальність нотаріуса у цивільному праві України.
3. Система санкцій у цивільному праві
4. Правовий режим реалізації цивільно-правової відповідальності

□ **Практичні завдання**

Завдання 1. Визначте:

- а) ознаки санкцій оперативного характеру у цивільному праві України;
- б) особливості цивільно-правової відповідальності як санкції у цивільному праві

Тестові завдання:

1. Цивільно-правова відповідальність:

А - виражається у вигляді несприятливих наслідків майно-вого характеру у боржника;

Б - виражається у вигляді несприятливих наслідків немайнового характеру кредитора;

В - забезпечується державним примусом;

Г - забезпечується громадським осудом.

2. Специфічними рисами цивільно-правової відпо-відальності є:

А - її майновий характер;

Б - можливості перевищення розміру відповідальності над розміром заподіяної шкоди або збитків;

В - розмір відповідальності не може перевищувати розмі-ру заподіяної шкоди.

Задача 1. Леонтович регулярно виконував роботи по виготовленню та реєстрації веб- сайтів на підставі договорів підряду із замовниками. Під час виконання замовлення на виготовлення сайту підприємства «Південь» Леонтович тяжко захворів , потрапив у лікарню і тому здав замовлення на 25 днів пізніше встановленого в договорі строку. Підприємство «Південь» висунуло вимогу про зменшення оплати за виконану роботу на відповідну суму. Леонтович не погодився на зниження вартості виконаної роботи , посилаючись на те, що договором підряду не передбачено випадків зменшення оплати за виконану роботу , а порушення ним строку договору сталося з причин, які він не міг передбачити і запобігти їм, тобто не з його вини.

Підприємство «Південь» звернулося до суду і в позові зазначило, що Леонтович як підприємець повинен відповідати за не виконання умов договору незалежно від його вини, а його посилення на хворобу не повинно прийматися до уваги.

Заперечуючи проти позову підприємства «Південь» , Леонтович стверджував, що він не вважає себе підприємцем, оскільки ніде в якості такого не зареєстрований.

Чи повинен Леонтович відповідати за прострочення виконання умов договору підряду?

Задача 2.

Через вину орендарів пожеже було пошкоджено складське приміщення. Орендодавець пред'явив позов про відшкодування наступних збитків:

А) суми, на яку зменшилась вартість складського приміщення внаслідок заподіяних пожежею збитків;

Б) орендної плати за час, протягом якого будуть проводитись ремонтні, відновлювальні роботи;

В) вартість відновлюючого ремонту, визначеної у відповідності із складеною будівельною організацією накладною;

Г) суми страхового відшкодування, яку отримав би орендодавець, якщо б орендатор виконав взятий на себе згідно договору обов'язок застрахувати складське приміщення на користь орендодавця.

Які суми підлягають відшкодуванню?

□ Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Андреева О. В. Ризик у договірних зобов'язаннях: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ. 2015. 20 с.
5. Баранова Л. М. Цивільно-правова відповідальність у сфері підприємницької діяльності. Проблеми законності. 2002. № 57.
6. Бурлака І. В. Зобов'язання з відшкодування шкоди, завданої без вини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків. 2015. 21 с.
7. Верховець А. А. Співвідношення цивільно – правових заходів оперативного впливу із заходами цивільно – правової відповідальності // Вісник господарського судочинства. 2006. №1.
8. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право» / А. А. Верховець. Київ. 2010. 16 с.
9. Дербакова Ю. А. Цивільна правосуб'єктність неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ю. А. Дербакова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Одеса. 2014. 20 с.
10. Заверуха С. В. Цивільно-правова відповідальність за договором купівлі- продажу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / С. В. Заверуха; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. Київ. 2015. 20 с.
11. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. - Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
12. Коваленко І.А. Цивільно-правова відповідальність осіб з вадами волі:автореф.дис. ...канд.юрид.наук: 12.00.03./ І. А. Коваленко; Нац. акад. внутр. справ. Київ. 2014.19 с.
13. Микитин, В. І. Цивільно-правова відповідальність за порушення майнових прав інтелектуальної власності [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.03 / Віталій Ігорович Микитин. Київ: Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності національної академії правових наук України, 2016. 224 с.
14. Микитин, В. І. Цивільно-правова відповідальність та підстави її виникнення. Актуальні проблеми правознавства. 2012. Вип. 1 (2). С. 163-171.
15. Мироненко В.П. Цивільно-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. Юридична наука. 2011. №6.
16. Ніжинська І. С. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання і досудового слідства в системі органів внутрішніх справ України: дис... канд. юрид. наук: 12.00.03. НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. К., 2003. 206 с.
17. Ніжинський С. С. Цивільно-правова відповідальність за шкоду, завдану внаслідок корупційних діянь: автореф. дис. ... канд.юрид.наук : 12.00.03. Ген.прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. К., 2014. 16 с.

18. Рубан О.О. Відшкодування шкоди, завданої здоров'ю або життю фізичної особи на виробництві за цивільним законодавством України автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право» К., 2017. 21с.
19. Сobotник, Р. В. Договір страхування цивільної відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Р. В. Сobotник ; Нац. акад. правових наук України, НДІ приват. права і п-ва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. К., 2015. 20 с.
20. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
21. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.
22. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
23. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
24. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
25. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
26. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ. 2019. 21 с.
27. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020, Vol. 3. С. 71-78.
28. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.
29. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. DCFR як принципи та цінності європейського приватного права. *Часопис цивілістики*. 2022. Випуск 45. С. 5-11.

Семінарське заняття №3-4 (4 год.)

Підстави цивільно-правової відповідальності. Склад цивільного правопорушення

Методичні рекомендації: при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності підстав застосування цивільно-правової відповідальності, проаналізувати кожен елемент складу цивільного правопорушення..

Окремо слід проаналізувати проблемні аспекти застосування відповідальності без вини.

□ Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика підстав цивільно-правової відповідальності.
2. Протиправне діяння як елемент складу цивільного правопорушення.
3. Шкідливі наслідки як елемент цивільного правопорушення. Поняття моральної шкоди.
4. Причинний зв'язок між протиправним діянням та його наслідками як елемент складу цивільного правопорушення.
5. Вчення про вину як елемент складу цивільного правопорушення.
6. Теорії вини та їх втілення у цивільному законодавстві.
7. Особливості відповідальності без вини.

□ Ключові питання і терміни: протиправне діяння, моральна шкода, вина, відповідальність без вини

✂ Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «склад цивільного правопорушення»
2. Розкрийте теорії причинного зв'язку у цивільному праві України.
3. Охарактеризуйте сутність вини як підстави цивільно-правової відповідальності.
4. У чому проявляється сутність відповідальності без вини?

□ Тематика рефератів:

1. Механізм реалізації відповідальності без вини у цивільному праві України.
2. Психологічна концепція вини у цивільному праві України.

□ Практичні завдання:

Завдання 1. Знайти та проаналізувати матеріали судової практики щодо застосування цивільно-правової відповідальності без вини; без шкідливих наслідків.

Завдання 2. Проаналізувати судову практику щодо елементів складу цивільного правопорушення, яке виникає внаслідок невиконання або неналежного виконання договору з передачі майна у користування.

Завдання 3. Подайте у вигляді схеми склад цивільного правопорушення.

Завдання 4. Між Покровським та Гавриловим укладений попередній договір, за яким Покровський зобов'язався продати належний йому на праві власності житловий будинок через рік після підписання попереднього договору за узгодженою між ними ціною. У тому ж до-говорі передбачено, що у випадку відмови однієї із сторін від укладення договору купівлі-продажу інша сторона має право звернутися до суду з позовом про примус укласти договір та стягнути з винної сторони неустойку у розмірі 20% від вартості житлового будинку.

Оскільки через рік після укладення попереднього договору ціни на жилі будинки суттєво піднялися, Покровський відмовився від продажі жилого будинку Гаврилову за узгодженою у попередньому договорі ціною. Гаврилов пред'явив до суду позов до

Покровського про спонукання укласти з ним договір купівлі-продажу жилого будинку на умовах, передбачених попереднім договором. Заперечуючи проти укладення договору купівлі-продажу, Покровський звернув увагу суду на те, що можливість укладення попереднього договору вперше була передбачена ст.635 ЦК. Договір ж з Гавриловим був укладений до введення у цивільного кодексу 2003 року, тому не має юридичної сили.

Яке рішення повинен прийняти суд?

Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : Постанова Пленуму ВСУ №4 від 31.03.95. URL:: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95>
5. Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди Верховний Суд; Постанова від 27.03.1992 № 6. URL:: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-92>
6. Верховец А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 2010. 16 с.
7. Гринько (Русу) С. Д. Сучасні концепції поняття вини у цивільному праві України. збірник наукових праць за результатами Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті Олександра Анатолійовича Пушкіна «Актуальні проблеми цивільного права» (м. Харків, 13-14 травня 2011 р.). Харків. 2011. С. 101-106.
8. Зозуляк О. І. Вина як умова договірної відповідальності юридичних осіб. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства : збірник наукових статей. Вип. XXIII. 2010. С. 132-138.
9. Зозуляк О. І. Концептуальні підходи до розуміння вини як умови цивільно-правової відповідальності. Південноукраїнський правовий часопис. 2011. № 3. С. 56-58.
10. Канзафарова І.С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
11. Ківалова Т.В. Цивільно-правова недоговорна відповідальність як вид юридичної відповідальності. Про українське право. Правова відповідальність. Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / За ред. І.А. Безклубого. К., 2010. Час. У. С. 207-216.
12. Кузнецова Н.С. Інститут цивільно-правової відповідальності у цивілістичній доктрині України // Правова доктрина України: У 5 т. – Х. : право, 2013, Т. 3. Доктрина приватного права: Н.С. Кузнецова, О.Є. Харитонов, Р.А. Майданик та ін.; За заг. ред. Н.С. Кузнецової. С. 330-348.

13. Майданик Р.А. Цивільно-правова відповідальність // Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / Колектив авторів, відп. ред. Ю.В. Баулін. Донецьк : ПП «ВД «Кальміус», 2013. С. 86-147.
14. Паришкура В. В. Проблемні аспекти цивільно-правової відповідальності без вини «Вісник Вищої ради юстиції», № 2, 2010. С. 66-74.
15. Савицька А. М. Протиправність - як необхідна підстава відповідальності в зобов'язаннях, що виникають внаслідок заподіяння шкоди. Вісник ЛДУ. Серія юридична. 1973.
16. Ткачук А. Л. Значення вини у відносинах договірної відповідальності за порушення договірних зобов'язань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». К., 2002. 22 с.
17. Федорченко Н. В. Зобов'язання з надання послуг у цивільному праві України: теоретико-правові засади: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Нац. акад. правових наук України, наук.- досл. Ін-т приват. права та підприємництва ім. акад. Ф.Г. Бурчака. К., 2015. 36 с.
18. Церковна О. В. Вина, як елемент складу цивільного правопорушення Південноукраїнський правничий часопис. 2010. № 2. С. 99-103.
19. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
20. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.
21. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслової Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
22. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
23. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
24. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
25. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
26. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020. Vol. 3. С. 71-78.
27. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.

28. Харитонов Є.О., Харитонova О.І. DCFR як принципи та цінності європейського приватного права. *Часопис цивілістики*. 2022. Випуск 45. С. 5-11.

Семінарське заняття № 5 (2 год.)

Види цивільно-правової відповідальності

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем застосування критеріїв поділу цивільно-правової відповідальності на види, проаналізувати кожен із видів, зокрема, договірну та позадоговірну, солідарну, часткову та субсидіарну відповідальність, відповідальність за суб'єктом цивільних правовідносин.

□ Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика вчення про види цивільно-правової відповідальності.
2. Переддоговірна відповідальність у цивільному праві: поняття, підстави, особливості, перспективи нормативного закріплення.
3. Часткова відповідальність та особливості її застосування. Солідарна відповідальність та її особливості. Субсидіарна відповідальність та її ознаки.
4. Цивільно-правова відповідальність окремих учасників цивільно-правових відносин

□ Ключові питання і терміни: *переддоговірна відповідальність, часткова відповідальність, солідарна відповідальність, субсидіарна відповідальність.*

🔗 Питання для самоконтролю

1. Назвіть класифікаційні критерії цивільно-правової відповідальності на види.
2. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності фізичних осіб.
3. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності юридичних осіб публічного права.
4. Охарактеризуйте специфіку цивільно-правової відповідальності підприємницьких товариств та їх учасників за зобов'язаннями товариства.
5. Назвіть приклади реалізації часткової цивільно-правової відповідальності.

□ Тематика рефератів:

1. Правові передумови закріплення переддоговірної відповідальності у цивільному законодавстві України.

□ Практичні завдання:

Задача 1. ВАТ “Київбуд” (Покупець) і ТОВ “ЖБК-8” (Постачальник) укладений договір поставки залізобетонних конструкцій. Яких-небудь санкцій за невиконання (неналежне виконання) сторонами своїх зобов’язань договір поставки не містить.

Яку відповідальність і на підставі якої норми закону понесе Покупець у випадку затримки оплати товару?

Задача 2. Дмитренко уклала із Биченком договір підряду на ремонт даху приналежного їй дому. З метою забезпечення договору Дмитренко передала Биченку завдаток у сумі 100 гривень. Проте в обумовлений у договорі день Биченко не з’явився і дах не відремонтував. Наступного дня був сильний дощ, і будинок Дмитренко був затоплений водою. У результаті цього були зіпсовані м’які меблі і музичний центр, а також виникла необхідність у проведенні косметичного ремонту. Дмитренко звернулася до суду із позовом до Биченка про відшкодування матеріальної і моральної шкоди.

Чи правомірні вимоги Дмитренко?

Як повинен бути вирішений спір?

□ Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Бондаренко Л. До питання цивільно – правової відповідальності юридичних осіб публічного права. Право України. 2006. № 7.
4. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право».. К., 2010. 16 с.
5. Гришко У.П. Особливості цивільно-правової відповідальності перевізника за порушення прав споживачів транспортних послуг. Підприємництво, господарство і право. 2016. №6.
6. Канзафарова І. С. Договірна відповідальність юридичних осіб у комерційному обігу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03.. Одеса, 1998. 169 с.
7. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.
8. Пендяга Г.Л. Відповідальність за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук:12.00.03 // Г.Л. Пендяга. Одеса, 2008. 15 с.
9. Плачков Д.Ф. Відшкодування шкоди фізичній особі, що потерпіла від злочину, за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2008. 19 с.
10. Примак В. Відповідальність за порушення грошового зобов’язання: гарантії справедливості. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 3.
11. Примак В. Д. Цивільно-правова відповідальність юридичних осіб : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2007. 432 с.

12. Присяжнюк В.П. Цивільно-правова відповідальність за збиток і шкоду, що завдані працівникам правоохоронних органів: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03.. Київ, 2011. 18 с
13. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2007. 19 с.
14. Тімуш І. С. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх після набуття ними повної цивільної дієздатності та батьків, позбавлених батьківських прав. Юрид. наука. 2014. № 9. С. 29 – 34. URL.: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/jnn_2014_9_6.pdf
15. Ткач І. В. Держава Україна як суб'єкт недоговірних зобов'язань: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. К., 2014. 20 с.
16. Трубаков Є. О. Неукладені цивільно-правові договори: поняття, правова природа, правові наслідки: автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2015. 20 с.
17. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
18. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.
19. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслової Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
20. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
21. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
22. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвєєвські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практ. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп.ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
23. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
24. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020, Vol. 3. С. 71-78.
25. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.

Семінарське заняття № 6-7 (4 год.)

Загальна характеристика форм цивільно-правової відповідальності

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності форм (мір) цивільно-правової відповідальності, проаналізувати кожну форму цивільно-правової відповідальності, зокрема, відшкодування збитків, матеріальної компенсації моральної шкоди, втрати завдатку. Особливо слід проаналізувати проблемні аспекти співвідношення мір відповідальності за цивільним та господарським законодавством.

▮ Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика мір (форм) цивільно-правової відповідальності.
2. Відшкодування збитків як форма цивільно-правової відповідальності.
3. Особливості завдатку як форми цивільно-правової відповідальності.
4. Матеріальна компенсація моральної шкоди як форма цивільно-правової відповідальності.
5. Форми цивільно-правової відповідальності у позадоговірних зобов'язаннях.
6. Проблеми правозастосування у сфері реалізації форм цивільно-правової відповідальності.

▮ Основні поняття: форма цивільно-правової відповідальності, завдаток, моральна шкода, відшкодування збитків.

▮ Тематика рефератів:

1. Відшкодування збитків як універсальний спосіб захисту цивільних прав та інтересів.

▮ Практичні завдання:

Тестові завдання

1. Форми цивільно-правової відповідальності:
  - А) втрата завдатку;
  - Б) сплата пені;
  - В) моральні страждання;
  - Г) відшкодування шкоди.
2. Збитки - це:
  - А) грошовий вираз майнової шкоди;
  - Б) речовий вираз майнової шкоди;
  - В) втрата майна кредитором;
  - Г) неотриманні доходи кредитора
3. Моральна шкода відшкодовується:
  - А) грошми, іншим майном або в інший спосіб;
  - Б) майном, спростуванням інформації;
  - В) грошми;
  - Г) в інший спосіб.
4. Розмір збитків обчислюється:
  - А) за цінами, що діяли на день заподіяння шкоди;
  - Б) за цінами, що діяли на день розгляду судом справи про їх відшкодування;

В) за цінами, що діяли на день добровільного відшкодування шкоди боржником.

Задача 1. Десятирічний син Н. у крамниці ТОВ «Піротехніка» (далі — ТОВ) купив піротехнічні засоби (ракети) з метою запуску під час Нового року. Під час запуску кілька з них вибухнули, в результаті чого було завдано опіки дітям, серед них і громадянки сину Н., які змушені були довгий час лікуватись. Н. звернулась до ТОВ з вимогою про відшкодування витрат на лікування дітей. ТОВ проти цього заперечувало.

Вирішіть спір.

Задача 2. Товариство з обмеженою відповідальністю уклало з державним унітарним підприємством (ДП) «Ліспромгосп» договір про поставку поліматеріалів. У відповідності з укладеним договором товариство перерахувало ДП повну вартість поліматеріалів. Однак у встановлений термін поліматеріали поставлені не були. У зв'язку з цим товариство пред'явило позов до ДП про повернення раніше перерахованої суми грошових засобів, виплати процентів за користування чужими грошовими засобами та відшкодування збитків, понесених товариством в результаті виплати своїм контрагентам неустойки за непоставку столярних виробів, які товариство повинне було виготовити із неотриманих поліматеріалів.

Чи підлягає задоволенню вимоги товариства до ДП? Чи зміниться рішення, якщо буде встановлено, що заготовлені для поставки товариству поліматеріали були знищені паводком?

П Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2023. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Багірова І. Застосування законодавства щодо відшкодування моральної шкоди. Право України. 2006. № 5.
5. Бойко А.О. Завдаток у цивільному праві України: автореф.дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид наук: спец. 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. 23 с.
6. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право» / А. А. Верховець. К., 2010. 16 с.
7. Єрмоєнко Г. В. Відшкодування моральної шкоди / Г. В. Єрмоєнко // Цивільне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. Т. 1. 395 с.
8. Канзафарова І. С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006. 264с.

9. Немцева А. О. Відповідальність без вини в контексті відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки / А. О. Немцева // Бюл. М-ва юстиції України. 2014. № 3 С.109-114.
10. Немцева А. О. Відповідальність без вини за шкоду, завдану фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними / А. О. Немцева // Проблемні питання стану дотримання захисту прав людини в Україні: зб. матеріалів IV Всеукр. наук.- практич. конф.: ч. 1 (Київ, 5 груд. 2013 р.). К: Нац. акад. внутр. справ, 2013. С.213 – 214.
11. Палиюк В. П. Возмещение морального (неимущественного) вреда / В. П. Палиюк. – 2-е изд., испр. и доп. К. : Право, 2000. 272 с.
12. Примак В. Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України : дис. докт. юр. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 475 с.
13. Янчук А. В. Відшкодування збитків як спосіб захисту цивільних прав та інтересів автореф. дис ... канд. юрид. наук. Київ : б. в., 2011. 20 с.
14. Васильєва В. А. Дуалізм інституту юридичної відповідальності. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практич. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 11-17.
15. Галянтич М. К. Модернізація цивільно-правової відповідальності у житловій сфері. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практич. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 25-28.
16. Зозуляк О. І. Сучасний стан та перспективи розвитку вчення про цивільно-правову відповідальність. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. В. П. Маслова Харків, лютий, 2020. С. 123-125.
17. Проблеми правової відповідальності: монографія / за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 345 с.
18. Проблеми цивільного права: курс лекцій. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. URL: <https://studfile.net/preview/2266220/page:55/> (дата звернення 29.12.2020 р.)
19. Сліпченко С. О. Межі застосування поняття цивільно-правова відповідальність. Модернізація цивільно-правової відповідальності. Матвеевські цивілістичні читання. Матеріали міжн. наук.-практич. конф. Київ, 18 жовт. 2019 р. / Р. А. Майданик, Цюра та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2019. С. 267-271.
20. Соколовська Ю. В. Учасники підприємницьких товариств як суб'єкти цивільно-правової відповідальності у корпоративних відносинах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03. Івано-Франківськ, 2019. 21 с.
21. Польний Денис. Окремі аспекти сутності захисту суб'єктивних цивільних прав та права на захист. Art and Science. 2020, Vol. 3. С. 71-78.

22. Польний Д. А. Ефективність способів захисту прав сторін договору найму. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. 2021. Випуск LV. С. 33-44.

Семінарське заняття № 8 (2 год.)

Міри оперативного впливу на правопорушника у цивільному праві

📖 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні проблем сутності неустойки як форми (міри) цивільно-правової відповідальності, проаналізувати її різновиди, зокрема, зокрема, штрафну, залікову, альтернативну та виключну. Окремо слід проаналізувати проблемні аспекти застосування неустойки за цивільним та господарським законодавством.

📖 Питання для обговорення:

1. Неустойка як форма цивільно-правової відповідальності: поняття, порядок стягнення.
2. Загальна характеристика вчення про види неустойки.
3. Види неустойки:
  - А) штрафна
  - Б) залікова
  - В) альтернативна
  - Г) виключна
4. Підходи до розуміння неустойки у цивільному та господарському законодавстві України.

📖 Основні поняття: неустойка, штрафна неустойка, залікова неустойка, альтернативна неустойка, виключна неустойка.

📖 Тематика рефератів:

1. Роль штрафної неустойки у договірних правовідносинах.

📖 Практичні завдання:

Задача 1. Відповідно до договору поставки пивний завод відправив в магазин партію пива, яка була доставлена покупцю ВАТ “Автотранс”. При прийнятті товару було з’ясовано, що три ящики з пляшками пива в кузові перекинуті, а пляшки розбиті.

Магазин склав акт про недостачу, в якому зазначив, що машина прибула в справному стані, двері кузова зачинені. Ящики були поставлені в кузові нерівно та погано закріплені, а отже під час руху машини три верхні ящики впали на пол. Магазин вимагає від пивзаводу та від ВАТ “Автотранс” відшкодування вартості пляшок, що розбилися, а також сплати неустойки за невиконання зобов’язання по поставці пива.

Вирішіть справу.

Задача 2. Між рибоконсервним заводом і торгівельним домом укладений договір поставки рибних консервів. Рибоконсервний завод протягом двох осінніх місяців не виконував покладеного на нього обов'язку по поставці рибних консервів торгівельному дому, у зв'язку з чим покупець пред'явив до заводу позов про виплату неустойки.

На засіданні господарського суду завод пояснив, що непоставка консервів викликана неритмічністю у роботі його власних поставників, риболовних колгоспів, які вимушені через штормову погоду на довготривалий період призупинити вилов риби. Торгівельний дім не визнав доказів відповідача переконливими, вважаючи, що вони можуть мати значення у спорах між заводом та колгоспами, але не при розгляді позову, пред'явленого до заводу торговим домом.

Яка Ваша думка з даного питання?

П Рекомендована література:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 30.09.2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV Дата оновлення : 07.03.2023 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Верховець А. А. Цивільно-правова відповідальність за порушення договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право, цивільний процес, сімейне право, міжнародне приватне право». – К., 2010. – 16 с.
5. Данильченко О. В. Правомірний вплив на неправомірну поведінку учасників цивільних правовідносин. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова; МОН України, НУ «ОЮА», Каф.крим. права та ін. крим.-прав. дисциплін Миколаїв. ін-т. права, ПРЦ НАПрНУ, ГО «Всеукр. Асоціація крим. права» . Миколаїв : Іліон, 2016. С. 534-552.
6. Канзафарова І.С. Теорія цивільно-правової відповідальності. Одеса: «Астропрінт», 2006.-264с.
7. Немцева А. О. Щодо поняття безвинної відповідальності в цивільному праві України. Бюл. М-ва юстиції України. 2012. № 7. С.116 – 121.
8. Отраднава О. О. Неустойка в цивільному праві : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київ, 2002. 15 с.
9. Отраднава О.О. Поняття та функції неустойки: історія та сучасність // Право України. 2001. №8.
10. Пучковська І. Неустойка і завдаток як види забезпечення виконання зобов'язання та міри цивільно-правової відповідальності / І. Пучковська // Вісник Академії правових наук України. X. : Право, 2007. № 1(48). С. 149-158.
11. Тімуш І. С. Класифікація неустойок за цивільним законодавством України / І. С. Тімуш. // Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2013. №1. С. 20–28.
12. Пучковська І. Й. Щодо юридичної природи права притримання. Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали

- Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю Нац. акад. прав. наук України та обговоренню п'ятитомної монографії «Правова доктрина України», Харків, 20-21 листопада 2013. Харків: Право, 2013. С. 434-437.
13. Польний Денис. Заходи оперативного впливу, які застосовуються сторонами договору найму при виконанні ними зобов'язань за рахунок контрагента. Актуальні проблеми правознавства. 2020. Випуск 4 (24). С. 103-111.
14. Olha Zozuliak, Iryna Banasevych, Oksana Oliinyk, Uliana Gryshko On ways to protect the rights of the parties to the contract: Based on the Supreme Court of Ukraine practice. Brazilian Journal of Alternative Dispute Resolution. v. 4 no. 7 (2022): Jan./Jun. С. 163-176.
<https://rbadr.emnuvens.com.br/rbadr/article/view/125> (Scopus)
15. Зозуляк О. І., Парута Ю. І. Перспективні напрямки удосконалення інституту цивільно-правової відповідальності. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2021. № 63. С. 141-147.
<http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/232153/230986>
16. Зозуляк О. І. Способи захисту прав сторін договору: окремі теоретичні та практичні аспекти. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. 2022. № 60. № 132-141.
<https://scijournals.pnu.edu.ua/index.php/apiclu/issue/view/305>

Семінарське заняття № 9 (2 год.)

Інститут цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах

 Методичні рекомендації : при підготовці до теми студенти повинні зосередити увагу на вивченні цивільно-правову відповідальності у країнах загального та континентального права, зокрема визначити підстави такої відповідальності. Окрім того, варто проаналізувати форми цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика інституту цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.
2. Поняття цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права.
3. Підстави цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права.
4. Різновиди форм цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах.

Основні поняття: *інститут цивільно-правової відповідальності, цивільно-правова відповідальності у країнах загального та континентального права, підстави цивільно-правової відповідальності у країнах загального та континентального права.*

Тематика рефератів:

1. Неустойка в праві країн континентальної Європи.
2. Штраф в англо-американському цивільному праві
3. Відповідальність за ризик (небезпеку) в цивільному праві зарубіжних країн.

□ Практичні завдання:

Завдання 1. Складіть порівняльну таблицю форм цивільно-правової відповідальності у романо-германській та англосаксонській правових системах

□ Рекомендована література:

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV Дата оновлення: 07.03.2023 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Плахіна І. В. Зобов'язання із заподіяння шкоди в праві ФРН, Франції, Англії та США. Часопис Академії адвокатури України 2013. № 21 С.1-7.
3. Канзафарова І. С. Вина як умова деліктної відповідальності в країнах континентальної правової сім'ї. Держава і право : Збірник наукових праць : Юридичні і політичні науки. К. : Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. 2005. Вип. 29. С. 372–376.
4. Крисань Т. Є. Збитки як категорія цивільного права України автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2008. – 21 с.
5. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн — К.: КНЕУ, 2004.-220с.
6. Гринько С. Д. Ноксальна відповідальність за законодавством Франції, Німеччини та України: порівняльно-правовий аспект. ФП. 2009. Вип.1. С. 117-122
7. Шимон С.І.Цивільне та торгове право зарубіжних країн: Навч. посіб. (Курс лекцій). К.: КНЕУ, 2004. 220 с.
8. Меденцев П. А. Правові наслідки порушення договору в цивільному праві України, Російської федерації, ФРН, Англії та США (порівняльно-правовий аналіз) автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03 цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса, 2013. 21 с.
9. Примак В. Д. Непереборна сила як обставина, що звільняє від цивільно-правової відповідальності: порівняльно-правовий вимір. Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць: Теоретико-методологічні підходи до розуміння сучасного приватного права в сучасних умовах . К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України. 2014. Вип. 13 С. 64-68.
10. Довгерт А. Рекодифікація Цивільного кодексу України: основні чинники і передумови для старту. Право України 2019. № 1. С. 27-41.
11. Кузнецова Н. С. Інститут цивільно-правової відповідальності у вітчизняній та зарубіжній цивілістичній доктрині. Право України. 2019. № 1. С. 186–203.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. http://protokol.com.ua/ua/pravovi_pozitsii_vikladeni_u_postanovah_vsu/ – Правові позиції викладені у постановах Верховного Суду України за категоріями цивільних справ: сайт Протокол. Юридичний інтернет-ресурс
2. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
4. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
5. <http://www.nbu.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.

6. <http://www.ndiiv.org.ua/> – офіційний сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.
7. <http://lib.pu.if.ua> – офіційний сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
8. <http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників.